

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Розглянуто особливості формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів на основі загальнодидактичних і специфічних принципів. Встановлено, що цей процес має здійснюватись з урахуванням таких загальнодидактичних принципів, як систематичності й послідовності, свідомості, активності й самостійності, зв'язку теорії з практикою. Доведено, що дотримання специфічних принципів професійної спрямованості навчання, модульності, міжпредметності, динамічності сприяє підвищенню ефективності процесу формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів. Висвітлено особливості впливу визначених принципів на систему організації їхньої професійної підготовки. Визначено комплекс характеристик, які відображають вплив зазначених принципів на процес формування інформаційної компетентності.

Ключові слова: дидактичні принципи, інформаційна компетентність, професійна підготовка, перекладач.

Стрімке зближення України зі світовою спільнотою в усіх сферах суспільного буття актуалізувало соціальне замовлення на підготовку фахівців, здатних забезпечувати процеси комунікації між представниками різних народів і культур, здійснювати обробку значних масивів інформації, задовольняти потреби на перекладацькі послуги. За таких обставин сучасний перекладач повинен не тільки досконало володіти іноземною мовою, але й уміти використовувати інформаційні технології як один з ефективних інструментів своєї діяльності, що дасть йому змогу оптимізувати виконання професійних завдань і забезпечити задоволення потреб замовника, у тому числі на європейському та світовому ринках послуг.

Це передбачає пошук і розроблення якісно нових підходів до професійної підготовки майбутніх перекладачів відповідно до світових стандартів. З огляду на це, особливої актуальності набуває питання формування інформаційної компетентності перекладачів, яке має відбуватись з урахуванням певних підходів і принципів.

Мета статті – уточнити особливості формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів на основі загальнодидактичних і специфічних принципів.

Висвітленням різних аспектів сутності принципів навчання у професійній підготовці фахівців займалися: Ю. Бабанський, С. Батишев, А. Беляєва, М. Борулава, Г. Варковецька, С. Гончаренко, Р. Гуревич, А. Дубасенюк, В. Загвязинский, І. Зимня, І. Зязюн, В. Краєвський, В. Ледньов, І. Лернер, Н. Ничкало, А. Новіков, М. Скаткін, В. Сидоренко, Дж. Равен, Р. Уайт та ін.

Серед науковців, які досліджували дидактичні принципи формування професійних компетентностей у процесі підготовки філологів і перекладачів, Є. Беседіна, В. Желясков, І. Колодій, Ю. Колос, О. Мартинюк,

О. Мацюк, О. Рогульська, С. Панов, З. Підручна, О. Сергєєва, Т. Симоненко, А. Янковець.

Однак питання визначення загальнодидактичних і специфічних принципів формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів до сьогодні не було предметом окремого дослідження.

Процес формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів нерозривно пов'язаний із моделюванням дидактичних теорій і способів регуляції практики навчання, визначенням змісту, засобів і прийомів навчальної роботи.

Визначенню принципів формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів має передувати аналіз загальнодидактичних і підбір специфічних принципів відповідно до поставленої мети.

Так, у навчальному процесі діє комплекс загальнодидактичних принципів. Однак варто зосередити увагу саме на тих, вплив яких на формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів є визначальним. Зокрема, до них можна віднести принципи систематичності й послідовності, свідомості, активності й самостійності, зв'язку теорії з практикою.

Сутність принципу систематичності й послідовності полягає в тому, що пізнання навколишнього світу можливе лише у певній системі, що передбачає послідовне розгортання змісту знань, способів діяльності у засвоєнні знань та формуванні вмінь і навичок [1]. При цьому варто відзначити, що попередній рівень знань має виступати фундаментом ефективності засвоєння наступної частини знань, тобто дія закономірності оволодіння знаннями реалізується в моделі концентричної спіралі. Принцип систематичності й послідовності лежить в основі процесу формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів, оскільки зміст навчання повинен підпорядковуватися узгодженій систематизації не тільки у часовому вимірі (роки, семестри, модулі навчання), а й у логічно вибудованій наступності (дисципліни, змістові модулі, теми, розділи). Таку систематизацію закладено в освітньо-професійній програмі, навчальних планах і навчальних програмах підготовки фахівців. Особливість дотримання зазначеного принципу передбачає:

- спрямування логіки навчального процесу на формування інформаційної компетентності й відповідне структурування змісту навчання;
- підпорядкування послідовності вивчення навчальних дисциплін і розташування навчального матеріалу за темами процесу формування інформаційних компетенцій з урахуванням принципу переходу від простих систем і структур до складних, від конкретних до загальних;
- урахування особливостей професійної діяльності перекладачів в умовах інформаційного суспільства при формуванні змісту їхньої практичної підготовки та послідовне вдосконалення знань, умінь і навичок у роботі з інформацією;
- пошуки можливостей організації навчальних занять для комплексного використання знань, умінь і навичок у роботі з інформацією з метою

систематизації та узагальнення ролі інформаційних технологій у виконанні професійних задач.

Важливість принципу свідомості в навчально-пізнавальній діяльності студентів впливає з розуміння того, що знання стають надбанням людини лише в результаті її самостійної свідомої діяльності [1]. Урахування цього принципу вважаємо необхідним для формування мотиваційного компонента інформаційної компетентності майбутніх фахівців, адже для забезпечення ефективності зазначеного процесу студент має усвідомлювати мету цієї діяльності. У нашому дослідженні це означає забезпечити бачення перспективи застосування знань, умінь і навичок у роботі з інформацією та застосуванні інформаційних технологій для досягнення власних цілей через професійну діяльність. Свідомому ставленню до формування інформаційної компетентності у процесі навчання, на нашу думку, сприятиме:

- створення позитивного іміджу майбутньої професії та спонукання майбутнього перекладача до здобуття якісної освіти як запоруки конкурентоспроможності в галузі перекладу;

- організація навчального процесу з урахуванням потреб та інтересів студентів, спрямування пізнавальних інтересів на набуття нових знань у галузі перекладу на основі інформаційних технологій з метою самовдосконалення та забезпечення кар'єрного зростання в подальшому;

- розвиток дружнього мікроклімату та здорової конкуренції у студентському колективі, забезпечення умов для розвитку колективних форм діяльності й спільного пошуку шляхів вирішення завдань у межах перекладацьких проектів (у тому числі із застосуванням САТ-систем), що сприятиме спрямуванню зусиль на досягнення провідних позицій у колективі на засадах професіоналізму й компетентності;

- урахування потреб ринку праці щодо професійної підготовки перекладачів при плануванні та проведенні навчальних занять шляхом використання інноваційних форм навчання;

- сприйняття інформаційної підготовки як процесу формування необхідних професійних якостей в умовах інформаційного суспільства, що є невід'ємною умовою досягнення особистого успіху та матеріального благополуччя;

- створення дієвого механізму сприяння працевлаштуванню випускників за фахом як передумови реалізації сформованих фахових компетентностей.

Сутність принципу забезпечення творчої активності й самостійності, як і принципу свідомості, базується на визначальній ролі мотивації, що лежить в основі активності студентів як однієї з умов досягнення успіху в навчальній діяльності. Ця активність виражається в тому, що студенти усвідомлюють цілі навчання, планують і організують свою діяльність, уміють її контролювати, виявляють інтерес до професійних знань, висувають питання та вміють їх вирішувати [2]. Прояв активності студентів у процесі пізнання особливо важливий в актуалізації самостійної роботи. Посилення її ролі зумовлене невинним зростанням обсягів навчального

матеріалу, опанування яких є необхідним для професійної підготовки. Водночас у новому форматі має здійснюватись і діяльність викладача, від якого вимагається, в першу чергу, зміщення акцентів своєї роботи з передачі знань на розробку навчально-методичного забезпечення самостійної роботи студентів, надання їм дієвої допомоги, підтримки й консультацій. За цих обставин особливості використання принципу активності й самостійності в нашому дослідженні передбачає:

- наведення прикладів щодо вимог працедавців до набутих компетентностей і вмінь виконання фахових завдань з перекладу при викладанні дисциплін професійної підготовки з використання інформаційних технологій для активізації навчально-пізнавальної діяльності;

- сприяння усвідомленню студентом зв'язку активної позиції при засвоєнні знань у межах навчальних занять, самостійної роботи, наукової і проектної діяльності з процесом формування професійних якостей, важливих в умовах інформаційного суспільства, що створюють передумови дотримання конкурсних вимог, висунутих роботодавцями до претендентів на посади перекладачів;

- залучення до перекладацької діяльності при здійсненні віддаленої онлайн- та офлайн- комунікації із зарубіжними партнерами шляхом участі у проектах, конференціях, семінарах, форумах засобами інформаційно-комунікаційних технологій у вигляді електронного листування, використання web-форумів, чатів, блогів, ресурсів соціальних мереж;

- надання можливості самостійного контролю знань через створення системи тестів, виконання творчих завдань, спрямованих на використання інформаційних технологій (пошуку термінологічних баз (довідників, словників, розмовників), порівняння ефективності перекладів із використанням різних комп'ютеризованих систем, оцінювання фінансових витрат з отриманими перевагами при застосуванні автоматизованих систем перекладу).

Слід зазначити, що процес навчання буде успішним лише за умови, коли особистість відчуватиме користь від здобутих знань для задоволення життєвих потреб. Ця думка лежить в основі принципу зв'язку теорії з практикою. Адже значні потоки інформації, з якими стикається кожна особистість у сучасних умовах, потребують спеціальних знань щодо роботи з ними. Розвиток технологій, спрямованих на роботу з інформацією, охоплює використання значної кількості організаційних, програмних, технічних ресурсів, вивчення яких потребує певних зусиль. Це передбачає формування змісту навчання таким чином, щоб теоретичні аспекти в роботі з інформацією раціонально поєднувались з набуттям практичних умінь і навичок, які забезпечать здатність фахівця до виконання професійних завдань. Тому необхідним вважаємо створення таких передумов, за яких практична діяльність стане поштовхом до пізнавальної діяльності та отримання нових знань, оскільки ефективність і якість навчання перевіряється, підтверджується й спрямовується практикою. На нашу думку, реалізація принципу

зв'язку теорії з практикою при формуванні інформаційної компетентності буде ефективною за таких умов:

- залучення студентів до перекладацької діяльності в межах міжнародної співпраці при проведенні міжнародних конференцій, прийомі зарубіжних делегацій, супроводі іноземних науковців і студентів, виконанні програм грантів, що потребуватиме концентрування набутих умінь з використання інформаційних технологій і формуватиме потребу у здобутті нових знань;

- підтвердження вивчення програмних продуктів щодо здійснення автоматизованого перекладу їх практичним застосуванням при виконанні перекладацьких проектів (навчальних, у межах виконання науково-дослідної роботи, під час проходження практик) з проведенням порівняльного аналізу отриманих переваг відносно затрачених зусиль;

- узгодження змісту інформаційних компетенцій з вимогами стандартів до здійснення перекладацької діяльності як підґрунтя при визначенні спрямованості фахової підготовки;

- створення та використання інформаційної бази перекладацьких установ і працедавців з переліком кваліфікаційних вимог до претендентів на посади перекладачів для усвідомлення необхідності знань, умінь і навичок роботи з інформацією у майбутній професійній діяльності;

- впровадження спецкурсів з формування комплексу спеціальних знань із використання інформаційних технологій у застосуванні апаратних і програмних засобів.

Серед специфічних принципів, вплив яких на процес формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з перекладу відображає цілу низку особливостей, на нашу думку, доцільно відмітити принципи професійної спрямованості навчання, модульності, міжпредметності, динамічності.

Оскільки принцип професійної спрямованості навчання передбачає посилення зв'язку навчального матеріалу з майбутньою професією, це зумовлює потребу моделювання організації навчального процесу та формування його змісту виключно у формуванні професійно-важливих компетентностей. Інформаційна компетентність перекладачів віднесена до їх переліку [5; 6], тому принцип професійної спрямованості має реалізовуватися через використання системи професійно спрямованих завдань до всіх видів занять, побудова якої спирається на формування елементів знань з інформаційних технологій. Ефективність формування інформаційної компетентності залежатиме від дотримання цього принципу за таких особливостей його впливу на навчальний процес:

- система формування знань з використання ефективних методів пошуку, отримання, відбору, опрацювання та використання інформації підпорядковується реалізації перекладацьких технологій, ефективність яких пропорційна рівню зазначених знань;

- добір способів роботи з інформацією як основного об'єкту професійної діяльності перекладачів має охоплювати перелік сучасних, високо-технологічних, обґрунтовано необхідних методів і засобів, переважно з ви-

користанням комп'ютеризованих систем, вивчення яких включено у зміст більшості дисциплін навчального плану їхньої підготовки;

– здійснення практичної підготовки на базі провідних установ у галузі перекладу з можливістю отримати практичне підтвердження задекларованих теоретичних положень про ключову роль інформаційних технологій у професійній діяльності.

Пошук шляхів оптимізації навчального процесу з позиції ефективності засвоєння студентами зростаючих обсягів навчального матеріалу пов'язаний з використанням принципу модульності. Цей принцип передбачає поділ дисциплін на тематично завершені розділи дисциплін, або формування міжпредметних модулів відповідно до професійних, педагогічних і дидактичних завдань [3]. Досвід зарубіжних навчальних закладів свідчить про ефективність такого принципу, коли модулі будуються на основі системного аналізу понятійного апарату дисципліни, що дає можливість виділити групи фундаментальних понять, логічно й компактно групувати матеріал, уникати повторень всередині курсу й у суміжних дисциплінах, що дає змогу скоротити обсяг часу на вивчення курсу до 30%. Цей принцип дає змогу розглядати процес формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів як інтеграцію відповідних модулів, що визначають зміст їхньої професійної діяльності, в процесі якої необхідно застосовувати відповідні знання і уміння щодо оволодіння інформаційними технологіями. Зокрема, є такі особливості прояву принципу модульності у цьому процесі:

– конструювання процесу навчання має переслідувати мету формування окремих модулів із логічно завершеним змістом щодо поетапної реалізації перекладацьких технологій та інформаційним забезпеченням кожного з них, які, в свою чергу, становлять єдину систему формування інформаційної компетентності;

– зміст модулів формують з огляду на застосування діяльнісного підходу до чіткої спрямованості реалізації конкретної перекладацької задачі з використанням інформаційних технологій;

– критерієм оцінювання засвоєння модуля має бути підтверджена здатність реалізовувати отриманий набір знань для вирішення конкретної перекладацької задачі та спроможність встановити взаємозв'язки із системою знань, сформованою в межах інших модулів, із комплексним застосуванням інформаційних технологій;

– опанування змісту окремих модулів з формування інформаційної компетентності має передбачати використання оптимальних форм і методів організації навчальних занять, відповідно до яких набуття інформаційно-технологічних умінь при здійсненні перекладу, робота з термінологією з формування та використання її бази має відбуватися у спеціалізованих лабораторіях з використанням відповідного технічного й програмного забезпечення.

За своїми дидактичними цілями принцип модульності тісно пов'язаний із принципом міжпредметності, оскільки він передбачає цілеспрямоване використання міжпредметних навчально-пізнавальних або ком-

петентнісно орієнтованих завдань як особливого виду міжпредметних зв'язків – міжпредметної координації. Такий підхід дає змогу створити освітній простір, своєрідну віртуальну навчальну міждисциплінарну лабораторію, у якій студент отримує можливість багаторазово використовувати знання з кожної дисципліни в нових умовах, за межами самої дисципліни, розвиває вміння використовувати знання в професійній діяльності [4]. Проекція цих аспектів на процес формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів може проявлятися у таких особливостях організації навчального процесу:

- початок опанування кожного модуля, спрямованого на формування інформаційної компетентності в межах окремої навчальної дисципліни, здійснюється з визначення його місця в загальній системі застосування інформаційних технологій у професійній діяльності;

- побудова змісту дисципліни або модуля щодо опанування елементів застосування інформаційних технологій у перекладі з урахуванням рівня набутих знань у межах суміжних дисциплін;

- забезпечення узгодження суми знань і умінь з володіння інформаційними технологіями, сформованих у межах модулів дисциплін навчального плану, з вимогами освітніх і виробничих стандартів та потребами працевдавців щодо рівня інформаційної компетентності майбутніх перекладачів.

Вплив принципу динамічності на навчальний процес відображається у такій побудові модулів, яка б забезпечувала вільну зміну їх змісту з урахуванням відповідного етапу розвитку ринку праці й соціальних відносин, тобто можливість змінювати, доповнювати й розвивати навчальний матеріал конкретних розділів навчальних дисциплін. Принцип динамічності визначає необхідність постійного підвищення вимог до тих, хто навчається, застосування нових, більш складних завдань, збільшення навантажень як за обсягом, так і інтенсивністю. За умов стрімкого зростання обсягів і різноманіття інформаційних потоків, появи нових і постійного розвитку наявних засобів інформаційних технологій у перекладі, зміни й удосконалення форм перекладацької діяльності, слухним з позиції пошуку дієвих шляхів підвищення ефективності процесу формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів може бути врахування таких особливостей впливу принципу динамічності на цей процес:

- система формування знань і умінь щодо пошуку, отримання, зберігання і використання інформації в перекладацькій діяльності має передбачати можливість зміни змісту модулів в опануванні нових засобів програмного забезпечення роботи з термінологією, автоматизованих систем перекладу, систем управління перекладацькими перекладами без порушення цілісності всієї системи формування інформаційної компетентності, з огляду на швидку появу нових їх версій з розширеними функціональними можливостями;

- пошук шляхів запровадження до навчального плану підготовки перекладачів спецкурсів, зміст яких адекватно відображає зміни в соціально-професійному замовленні до інформаційної компетентності фахівця з

перекладу (перехід від індивідуальної роботи до роботи в перекладацьких проектах, здійснення новітніх видів перекладацької діяльності (переклад інтерфейсу комп'ютерних програм), орієнтування професійної діяльності на міжнародні та європейські стандарти);

– спрямування пізнавального процесу студентів на використання технічних і програмних засобів у перекладі, вивчення конкретних прийомів роботи з термінологією, які, в першу чергу, зорієнтовані на технологічний підхід до здійснення професійної діяльності як стратегічний напрям розвитку перекладацької галузі.

Висновки. Отже, врахування визначених особливостей впливу таких загальнодидактичних принципів, як систематичності й послідовності, свідомості, активності й самостійності, зв'язку теорії з практикою і специфічних принципів, зокрема професійної спрямованості навчання, модульності, міжпредметності, динамічності, на процес формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів дадуть змогу оптимізувати проектування навчальних технологій, побудувати оптимальну систему організації їхньої професійної підготовки з використанням традиційних та інноваційних методів, прийомів, засобів, форм навчання.

Подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на створення механізму впровадження форм і засобів формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів на основі визначених загальнодидактичних і специфічних принципів.

Список використаної літератури

1. Кузьмінський А.І. Педагогіка : підручник / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 418 с.
2. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. посіб. / В.В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.
3. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / В.Л. Ортинський. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 472 с.
4. Никитин П.В. Роль междисциплинарных связей в аспекте компетентного подхода при подготовке будущих учителей информатики [Електронний ресурс] / П.В. Никитин. – Режим доступу: http://ifets.ieee.org/russian/depository/v14_i1/html/6.htm.
5. Желясков В.Я. Дидактичне забезпечення процесу навчання майбутніх перекладачів на засадах компетентного підходу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09 / В.Я. Желясков. – Кривий Ріг, 2011. – 33 с.
6. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. Brussels, January 2009. – 7 p.

Стаття надійшла до редакції 02.03.2014.

Тарасенко Р.А. Принципы формирования информационной компетентности будущих переводчиков

Рассмотрены особенности формирования информационной компетентности будущих переводчиков на основе общедидактических и специфических принципов. Установлено, что этот процесс должен осуществляться с учетом таких общедидактических принципов, как систематичности и последовательности, сознательности, активности и самостоятельности, связи теории с практикой. Доказано, что соблюдение специфических принципов профессиональной направленности обучения, модульности, междисциплинарности, динамичности способствует повышению эффективности процесса формирования информационной компетентности будущих переводчиков.

Рассмотрены особенности влияния выделенных принципов на систему организации их профессиональной подготовки. Определен комплекс характеристик, отражающих влияние указанных принципов на процесс формирования информационной компетентности.

Ключевые слова: *дидактические принципы, информационная компетентность, профессиональная подготовка, переводчик.*

Tarasenko R. Principles of formation of information competence of future translators

It is stated that modern translator should not only to master a foreign language, but also be able to use information technology as one of the most effective tools of the professional activity that will enable her/him to optimize the performance of professional tasks and to meet the needs of the customer, including requirements of the European and world market. The formation of information competence of translator is inextricably linked to the simulation of teaching theories and methods of regulating the practice of teaching, definition of content, means and methods of training.

The essence of the principle of regularity and consistency lies in the fact that knowledge of the world is only possible in a system that provides consistent deployment of knowledge content, ways of getting knowledge and development of skills. The importance of the principle of awareness in the teaching and learning of students stems from the understanding that knowledge can be obtained only as a result of self-conscious activity. The essence of the principle of creative activity and self-study as well as the principle of awareness is based on the crucial role of motivation underlying the activity of the students as one of the conditions for success in educational activities. It is noted that the learning process will be successful only if when a person perceives a benefit from your knowledge to meet their needs. These judgments are the basis of the principle of connection of theory and practice. It is pointed out that the principle of professional orientation is realized through the use of professionally designed tasks, the construction of which is based on the formation of the elements of knowledge in information technology.

The principle of modularity involves the separation of subjects into thematic completed sections or the formation of interdisciplinary modules in accordance with professional, pedagogical and didactic tasks. Impact on the principle of dynamic on learning process is shown in the building modules that provide free change their content based on the corresponding stage of the labor market and social relations, that is, the ability to change, add to and develop educational material of specific sections of subjects.

The peculiarities of formation of information competence of future translators based on didactic and specific principles are considered. It is found that this process should take into account such didactic principles as the regularity and consistency, awareness, activity and self-study, connection of theory and practice. It is proved that the integrating specific principles of professional oriented training, modularity, interdisciplinary, dynamic enhances the effectiveness of the process of formation of information competence of future translators. The features of the influence of selected principles on the system of organization of their training are considered. A set of characteristics is defined that reflect the impact of these principles on the process of formation of information competence.

Key words: *didactic principles, information competence, training, translator.*